

นครจำปาศรี

กระทรวงศึกษาธิการ

หนังสืออ่านเพิ่มเติมตามความต้องการของท้องถิ่น
ระดับมัธยมศึกษา

นครจำปาศรี

กรมวิชาการ

กระทรวงศึกษาธิการ

นครจัมปาศรี

ศูนย์พัฒนาหนังสือ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ
พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๔๕

จำนวนพิมพ์ ๑๕,๐๐๐ เล่ม

สงวนลิขสิทธิ์ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ
ISBN 974-269-1517

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว
๒๒๔๙ ถนนลาดพร้าว วังทองหลาง
กทม. ๑๐๓๑๐

๙๕๙.๓ อนุรักษ์ บุญเพชร

ณ-น นครจัมปาศรี/อนุรักษ์ บุญเพชร และศุภวัตร อะโน.--

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๕.

๖๔ หน้า. ภาพประกอบ ; ๒๑ ซม.

ISBN 974-269-1517

๑. นครจัมปาศรี. ๒. ไทย...ประวัติศาสตร์. ๓. ชื่อเรื่อง

คำนำ

นครจัมปาศรีเป็นหนังสือที่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม จัดทำขึ้นเพื่อใช้ประกอบการเรียน การสอนกลุ่มวิชาสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา การจัดทำหนังสือเล่มนี้ กรมวิชาการได้ประสานงานกับกรมสามัญศึกษาคัดเลือกผู้แทนนักเรียน แต่ละจังหวัด จังหวัดละ ๒ คน โดยการพิจารณาผลงานของนักเรียนทั้งด้าน การเขียนและการจัดทำภาพประกอบ จากนั้นกรมวิชาการได้จัดประชุมปฏิบัติการอบรมให้ความรู้แก่นักเรียน ครูผู้ควบคุม ๑ คน โดยให้ความรู้แก่นักเรียน ตามแนวพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่จะส่งเสริมให้เยาวชนได้เรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นของตน ด้วยวิธีการสืบค้น รวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ และนำมาประยุกต์ใช้ในสังคมปัจจุบัน หลังจาก นั้นได้มอบหมายให้นักเรียนแต่ละจังหวัดไปจัดทำต้นฉบับ โดยมีคณะครู ควบคุมดูแล

เนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ เป็นเรื่องราวประวัติความเป็นมาของ นครจัมปาศรี โบราณสถานและโบราณวัตถุที่สำคัญในนครแห่งนี้ ได้แก่ พระธาตุนาดูน พระพิมพ์ดินเผา กู่สันตรัตน์ กู่น้อย ศาลาางขาว ศิลาจารึก มรตาญศรีราชปติวรมัน และสถาบันวิจัยวลัยรุกขเวชที่จัดตั้งขึ้นเพื่อถ่ายทอด เทคโนโลยีเกี่ยวกับชีวิตของคนอีสานเชื่อมโยงระหว่างวิทยาศาสตร์และ วัฒนธรรม

กรมวิชาการขอขอบคุณคณะบรรณาธิการ ซึ่งประกอบไปด้วยครู อาจารย์ ศึกษานิเทศก์ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดทำหนังสือ และนักวิชาการศึกษา ของกรมวิชาการ ที่มีส่วนช่วยให้การจัดทำหนังสือเล่มนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น หวังว่า หนังสือเล่มนี้จะอำนวยความสะดวกแก่นักเรียนและผู้อ่านตามสมควร

(นายประพัฒน์พงศ์ เสนาฤทธิ์)

อธิบดีกรมวิชาการ

๒๕ ตุลาคม ๒๕๔๔

สารบัญ

หน้า

บันทึกย้อนเวลา จำหน่าย นครจัมปาศรี.....	๑
นครจัมปาศรี.....	๔
ตำนานจัมปาศรี.....	๖
ไต้ฟ้าเมืองจัมปา.....	๗
พุทธมณ ลือสานพระธาตุนาดูน.....	๘
จดหมายเหตุ.....	๑๑
พระธาตุนาดูน.....	๑๓
พระพิมพ์ดินเผา.....	๑๕
กุสันดรตัน.....	๒๒
กุ่มน้อย.....	๒๖
ศาลนางขาว.....	๓๑
ศิลาจารึกมรตานุศรีราชปติวรมัน.....	๓๓
โครงการสถาบันวิจัยวลัยรุกขเวช.....	๓๔
อุทยานลานไผ่.....	๓๖
พิพิธภัณฑ์ ธรรมชาติ.....	๓๙
พิพิธภัณฑ์ บ้านอีสาน.....	๔๐
ภาคผนวก.....	๔๕
บรรณานุกรม.....	๕๑

จังหวัดมหาสารคาม

ตราประจำจังหวัดมหาสารคาม

พุทธมณฑล ลือसान ถิ่นฐานอารยธรรม ผ้าไหมล้ำเลอค่า ตักสิลานคร

คำขวัญจังหวัดมหาสารคาม

บันทึกย้อนเวลา จำหน่าย นครจัมปาศรี

เมื่อรุ่งสาง

นครจัมปาศรีมีประวัติความเป็นมายาวนานนับพัน ๆ ปี แต่กลับไม่มีปรากฏในหน้าประวัติศาสตร์ไทย เป็นเพราะสาเหตุใดก็ไม่อาจทราบได้ และยังคงเหลือร่องรอยทางโบราณคดีที่พอจะสืบค้นได้จากโบราณสถาน โบราณวัตถุ ที่หลงเหลืออยู่ในเขตอำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งเป็นที่ตั้งของนครจัมปาศรีในอดีต

นครจัมปาศรีเป็นอาณาจักรที่อยู่ในยุคเดียวกับอาณาจักรสีโคตบองและเมืองร้อยเอ็ดประตุ หรือในยุคเดียวกับอาณาจักรพูนันและเจนละของขอม บริเวณนี้ในปัจจุบันเรียกว่า **“ภาคอีสานของประเทศไทย”** ในยุคนั้นศูนย์กลางการปกครองทั้งหมดอยู่ที่อาณาจักรสีโคตบอง เมื่ออาณาจักรสีโคตบองเสื่อมอำนาจลงในปลายศตวรรษที่ ๗ ศูนย์กลางการปกครองดินแดนก็ตกมาอยู่กับนครจัมปาศรีและเมืองร้อยเอ็ดประตุ

ในหนังสืออุรังคนิทานได้กล่าวถึงแคว้นต่างๆ ในภาคอีสานว่ามีทั้งหมด ๗ แคว้น คือ

๑. แคว้นศรีโคตรบูร (สีโคตบอง) มีพระยาโคตบองเป็นผู้ครอง เดิมอยู่ใต้ปากเซบั้งไฟ ต่อมาได้ย้ายไปอยู่ฝั่งธาตุพนม งดไม่รวมและได้ตั้งชื่อใหม่ว่า “**มรุกขนคร**” มีพระยานันทเสนเป็นผู้ครอง

๒. แคว้นจุลนีพรหมทัต คือดินแดนแคว้นดงเกีย มีพระยาจุลนีพรหมทัตเป็นผู้ครอง

๓. แคว้นอินทปัฐ คือดินแดนเขมรโบราณ มีท้าวอินทปัฐเป็นผู้ครอง

๔. แคว้นหนองหานหลวง คือบริเวณจังหวัดสกลนคร มีพระยาสุวรรณภิงคารเป็นผู้ครอง

๕. แคว้นหนองหานน้อย คือบริเวณอำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี มีพระยาคำแดงเป็นผู้ครอง

๖. แคว้นอโยธยา มีพระยากรุงทนนครเป็นผู้ครอง ไม่ปรากฏแน่ชัดว่าแคว้นอโยธยาดังอยู่บริเวณใดในภาคอีสาน

๗. แคว้นสาเกต (เมืองร้อยเอ็ดประตู) เดิมอยู่ที่บริเวณอำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม มีพระเจ้าสุริยวงศาเป็นผู้ครอง ต่อมาแคว้นนี้ได้ล่มสลายกลายเป็นเมืองร้าง

อาจารย์สมชาย ลำดวน ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม สันนิษฐานว่า นครจำปาศรีมีความเจริญรุ่งเรืองมา ๒ ยุค คือ

๑. ยุคทวารวดี คือ ระหว่าง พ.ศ. ๑๐๐๐-๑๒๐๐

๒. ยุคลพบุรี คือ ระหว่าง พ.ศ. ๑๖๐๐-๑๘๐๐

พื้นที่ตั้งเมืองโบราณ อยู่ห่างศาลนางขาว
ไปทางทิศเหนือประมาณ ๑๐๐ เมตร

เศษเครื่องปั้นดินเผา ซึ่งกระจายกระจายเป็น
พื้นที่ประมาณ ๑ ตารางกิโลเมตร

นครจัมปาศรี

นครจัมปาศรีเป็นชุมชนโบราณขนาดใหญ่ ปัจจุบันอยู่ในเขตอำเภอนาคูน จังหวัดมหาสารคาม เมืองแห่งนี้เคยเจริญรุ่งเรืองอยู่ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๓-๑๕ สมัยทวารวดี ตัวเมืองมีลักษณะการวางผังเป็นรูปไข่ กว้างประมาณ ๑,๕๐๐ เมตร และยาวประมาณ ๒,๕๐๐ เมตร รอบเมืองมีคันดินสองชั้น ตรงกลางคันด้วยคูเมือง และมีคูน้ำผ่ากลางเมือง แต่ปัจจุบันสิ้นเงินกลายเป็นหนองน้ำเป็นระยะๆ

ภายในเมืองโบราณนครจัมปาศรีมีองค์เจดีย์อยู่รายรอบทั้งในเขตเมืองและนอกเมืองรวมถึง ๒๕ องค์ นอกจากนี้ยังมีโบราณวัตถุที่เป็นพระพุทธรูป พระพิมพ์ดินเผา โดยพระพิมพ์ดินเผาส่วนใหญ่กระจายอยู่รอบองค์เจดีย์มีจำนวนมากนับพันองค์ พระพิมพ์บางองค์ยังมีจารึกเป็นอักษรปัลลวะ ภาษามอญโบราณ

โบราณวัตถุอีกส่วนหนึ่งเป็นเศษภาชนะดินเผาลากหลายรูปทรง รวมถึงแท่นบดยา ซึ่งจากการที่บริเวณนี้เต็มไปด้วยโบราณวัตถุจึงถูกขุดค้นจากชาวบ้าน จนข้อมูลและหลักฐานสำคัญอันมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์หายไปเป็นจำนวนมาก

สิ่งสำคัญที่พบในบริเวณนี้ยังมีสถูปสำริดทวารวดี ซึ่งภายในประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุถูกฝังอยู่ที่พระเจดีย์องค์หนึ่ง ภายหลังทางการได้สร้างพระธาตุนาคูน และบรรจุพระบรมสารีริกธาตุนี้ไว้เมื่อปีพ.ศ. ๒๕๒๘

อาณาบริเวณของนครจำปาศรีในเขตอำเภอนาด้วงยังเป็นที่ตั้งของกุ้งคันตรัตน์ ปรากฏขนาดเล็กที่สร้างด้วยแท่งศิลาแลง และ กุ้งน้อยซึ่งมีขนาดเล็กเช่นกัน แต่เสื่อมสภาพไปมาก รวมทั้งยังมี โบราณสถานที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งคือศาลนางขาว ซึ่งเป็นอาคาร สี่เหลี่ยมสร้างด้วยแท่งศิลาแลง

ตำนานจัมปาศรี

นครจัมปาศรีอยู่ในสมัยที่ศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ กำลังเจริญรุ่งเรืองในประเทศนี้ บรรดาหัวเมืองน้อยใหญ่ในสมัยนั้น พร้อมกันมานอบน้อมเป็นบริวาร มีพระยศวรราชเจ้าผู้ครองนคร จัมปาศรี อันมีพระนางยศศรีศรีเป็นพระราชเทวี มีวงศ์ตระกูลมาจากกษัตริย์เจ้าจิคเสนราชา บ้านเมืองขณะนั้นมีความสุข และ ศาสนาพุทธเจริญรุ่งเรืองในสมัยนั้น มีศัตรูอยู่ทางทิศใต้ คือ กษัตริย์วงศ์จะนาสะ แต่ก็ไม่สามารถเข้าทำร้ายได้เท่าใดนัก

พระราชาผู้ครองนครจัมปาศรี ตั้งแต่พระเจ้ายศวรราชมา โดยลำดับ ได้สร้างเทวาลัย ปรารังค์กู มีกู่สันตรัตน์ กู่น้อย และศาลา นางขาว เป็นต้น เพื่อเป็นสถานที่สักการบูชาในพิธีกรรมธรรมเนียม ในศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธ

พระอาทิตย์ตกฟ้า

ใต้ฟ้าเมืองจำปา

พุทธมณฑล อีสานพระธาตุนาดูน

คำนิสการพระธาตุนาดูน

อะติเตกิริะ	จำปาสีนะคะเว
สัมมาสัมพุทธะ	สารีริกะธาตุ
นาตุละนามัง	นะคะระฐาเทวะ
มหาสาระคามัง	นะคะระสีมัง
ปัจจุปันนัญจะ	สิระสานะ मामิ (สิระสานะ मामะ)
ข้าพเจ้า (ข้าพเจ้าทั้งหลาย)	ขอนอบน้อมนมัสการพระบรม-

สารีริกธาตุ ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งเล่ากันว่า
ประดิษฐานอยู่ ณ นครจำปาศรีในปางอดีต แล้วกลับกลายมาเป็น
ที่ตั้งเมืองนาดูน เขตจังหวัดมหาสารคามในปัจจุบัน

ด้วยเศียรเกล้า

พุทธมณ ลีสานพระธาตุนาดูน

เมื่อวันที่ ๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๒ นายบุญจันทร์ เกตแสนศรี นักการภารโรงสำนักงานที่ดินอำเภอนาดูน ได้ขุดพบ วัตถุโบราณซึ่งทำด้วยทองสำริดชิ้นหนึ่ง มีลักษณะคล้ายกระดิ่ง มีขนาดเท่ากับขวดน้ำอัดลม สูงประมาณ ๕ นิ้ว และนายธีรยุทธ ทรพิสิงห์ ราษฎรอำเภอนาเชือก ขุดพบแผ่นโลหะสีทองคล้าย ถาดกลม มีรูปกลีบดอกบัวโดยรอบ ในบริเวณที่นาของนายทองดี ปะวะภูตา ต่อมา นายอัศวี ศรจิตติ หัวหน้าหน่วยศิลปากรที่ ๗ จังหวัดขอนแก่น ได้ตรวจพิสูจน์รายละเอียด แล้วลงความเห็นว่าเป็นสถูปที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร
ทรงปลูกต้นจำปาไว้เพื่อเป็นสิริมงคล เมื่อวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๐

พระบรมสารีริกธาตุ อำเภอนาคน
จังหวัดมหาสารคาม ชุุดพบเมื่อวันที่ ๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๒

พระบรมสารีริกธาตุทำด้วยทองสำริด แยกเป็น ๒ ส่วน คือ

๑. ส่วนตัวสถูปหรือตัวระฆัง ทำด้วยทองสำริด มีลักษณะคล้ายระฆังหรือโอ่งคว่ำ สูง ๑๒.๑ เซนติเมตร แบ่งออกเป็น ๒ ตอน คือ ตอนตัวสถูปหรือองค์ระฆัง ซึ่งเป็นส่วนที่บรรจุพระอังคาร เทียน และดอกไม้ ตอนคอสถูปหรือคอระฆัง ซึ่งเป็นส่วนที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ

๒. ส่วนยอด ทำด้วยทองสำริดกลมตัน ทำเป็นปล้องไฉน ลูกแก้ว และปลียอด ตอนต้นทำเป็นเกลียว สามารถปิดประกบกับส่วนตัวองค์สถูป มีความสูง ๑๒.๓ เซนติเมตร เมื่อนำส่วนยอดมาปิดประกบกับตัวสูง ๒๔.๔ เซนติเมตร ผอบที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุประกอบด้วยผอบ ๓ ชั้น คือ

สถูปเจดีย์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ

ผอบชั้นที่ ๑ ทำด้วยทองสำริด สูง ๑๑.๔ เซนติเมตร
เส้นรอบวง ๔.๑ เซนติเมตร

ผอบชั้นที่ ๒ ทำด้วยเงิน สูง ๑.๑ เซนติเมตร
เส้นรอบวง ๓.๔ เซนติเมตร

ผอบชั้นที่ ๓ ทำด้วยทองคำ เป็นชั้นในสุด สูง ๑
เซนติเมตร เส้นรอบวง ๒.๕ เซนติเมตร

ภายในผอบมีพระบรมสารีริกธาตุบรรจุ ๑ องค์ มีลักษณะ
เป็นเกล็ดสีขาว ขนาดเท่าเมล็ดข้าวสารหักครึ่ง หล่อเลี้ยงไว้ด้วย
น้ำมันจันทน์ เมื่อเปิดออกมาจะมีกลิ่นหอมมาก

ผอบทั้ง ๓ ชั้นบรรจุซ้อนกันอยู่ คือ ผอบทองคำซ้อนอยู่
ในผอบเงิน ผอบเงินซ้อนอยู่ในผอบทองสำริด ทุกผอบมีฝาปิด
อย่างมิดชิด และรวมบรรจุอยู่ในส่วนคอระฆังขององค์สถูป

จดหมายเหตุ

๒๒ พฤษภาคม ๒๕๒๒	กรุพระแตก
๘ มิถุนายน ๒๕๒๒	พบพระบรมสารีริกธาตุ
๓ กันยายน ๒๕๒๕	กรมศิลปากรเขียนแบบแปลน พระธาตุนาดูนและแผนผัง พุทธมณฑล อีสานเสรี
๑๒ กันยายน ๒๕๒๘	ลงมือก่อสร้างพระธาตุนาดูน
๒๑ ธันวาคม ๒๕๒๘	วางศิลาฤกษ์โดย ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี

๑๒ พุทธศักราช ๒๕๓๐

พระบาทสมเด็จพระเจ้า-
อยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรด-
เกล้าฯ ให้สมเด็จพระบรม-
โอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหา-
วชิราลงกรณ์ สยามมกุฎ-
ราชกุมาร เสด็จแทนพระองค์
ทรงบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ

พระธาตุนาดูน

องค์พระธาตุนาดูน

พระธาตุนาดูนตั้งอยู่บริเวณโคกดงเค็ง ตำบลดงบัง อำเภอ
นาดูน ห่างจากที่ดินของนายทองดี ปะวะภูตา ไปทางทิศตะวันตก
เฉียงใต้ประมาณ ๒ กิโลเมตร

โคกดงเค็ง เป็นที่สาธารณะมีเนื้อที่ประมาณ ๙๐๒ ไร่ อยู่
ทางตอนใต้ของที่ว่าการอำเภอนาดูนราว ๑ กิโลเมตร ได้รับการ
ก่อสร้างขึ้นตั้งแต่วันที่ ๒๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๘ แล้วเสร็จใน
วันที่ ๑๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๒๙

โครงสร้างขององค์พระธาตุได้รับการออกแบบโดยกรม
ศิลปากร เป็นทรงเจดีย์สี่เหลี่ยมจัตุรัส คอนกรีตเสริมเหล็กกลดหลั่น
กัน ๓ ชั้นฐานชั้นล่างออกแบบให้เป็นลานประทักษิณ ฐานชั้นที่ ๒
และชั้นที่ ๓ ก่อเป็นองค์เจดีย์จำลอง ๔ มุม

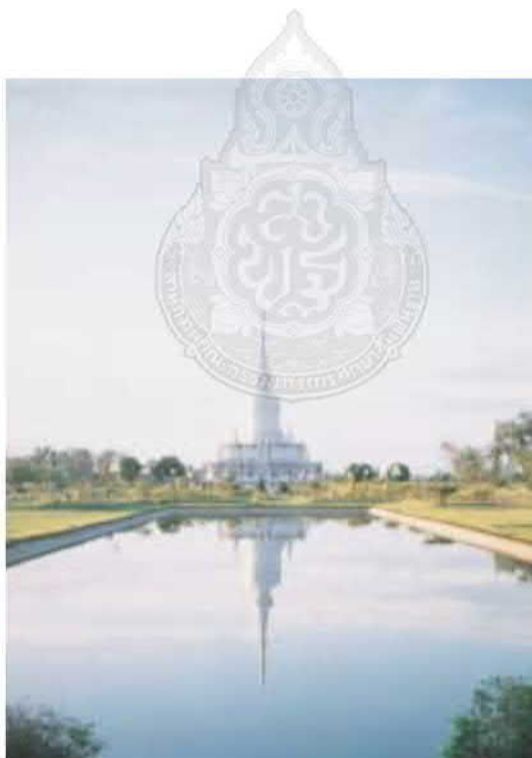
ส่วนที่เป็นผนังของฐานชั้นที่ ๒ มีปฏิมากรรมพระพิมพ์ดิน
เผาจำลองขนาดใหญ่ประดับอยู่ ส่วนข้างซุ้มประดิษฐานพระพุทธรูปปางลีลาทั้ง ๔ ด้าน ซึ่งจำลองจากพระดินเผาบางองค์ที่ค้นพบ
ในที่แห่งเดียวกัน

จากฐานชั้นบนนี้เป็นองค์ระฆัง ถัดไปเป็นบัวกลุ่มปล้อง
โฉนและปลียอด องค์เจดีย์มีขนาดความกว้าง ๓๕.๗ เมตร ขนาด
ความสูง ๕๐.๕ เมตร จัดเป็นพระเจดีย์ขนาดใหญ่ที่สร้างขึ้นเพื่อ
บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ

สำหรับผู้เดินทางไปในมัสการพระธาตุนาดูน สามารถไปได้ตามเส้นทางหลวงหมายเลข ๒๐๔๐ ก่อนจะเลี้ยวขวาเข้าเส้นทาง ๒๐๔๕ แล้วเลี้ยวขวาเข้าถนน รพช. สายนาดูน-นาเชือก ก่อนถึงองค์พระธาตุจะมีป้ายบอกทางชัดเจน

เมื่อเข้าไปถึงบริเวณด้านหน้าจะมีจารึกบนแผ่นหินอ่อนระบุดังประวัติเกี่ยวกับพระธาตุ เพื่อให้ทราบประวัติความเป็นมาและรายละเอียดอื่นๆ

พระธาตุนาดูน

พระพิมพ์ดินเผา

พระพิมพ์ดินเผานาฏนที่ขุดพบในปี พ.ศ. ๒๕๒๒ นั้นเป็นพระพิมพ์ดินเผาฝีมือช่างประจำราชสำนัก โดยในกรมพระดาญ์พร้อมด้วยสหายได้ร่วมกันสร้างไว้ เพื่อเป็นพุทธบูชาสืบทอดพระพุทธศาสนา พระพิมพ์ดินเผานาฏนมีพุทธศิลป์ลวดลายอ่อนช้อยสวยงามและเป็นศิลปะสมัยทวารวดี มีอายุอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๓-๑๖ หรือประมาณ ๑,๓๐๐ ปี เนื้อพระพิมพ์แข็งแกร่งมาก ใช้เลื่อยตัด ๒-๓ ปั่นจึงจะขาด พระพิมพ์บางองค์กลายเป็นเนื้อหิน สีเนื้อพระพิมพ์มี ๕ สี ได้แก่ สีหิน สีเหลืองอ่อน สีชมพู สีแดงหินทราย สีขาวนวล ในพระพิมพ์เกือบทุกพิมพ์จะมีรูปเจดีย์และสถูปจำลองปรากฏอยู่เสมอ และเป็นพระพิมพ์เล่าเรื่องพุทธประวัติที่มีความหมายอยู่ในตัว รูปลักษณะของพระพิมพ์เป็นแผ่นดินเผาแบ่งออกเป็น ๖ ลักษณะ คือ

๑. สามเหลี่ยมรูปใบไม้หรือรูปหอย เช่น พระแสง ๔๗ องค์ พระนั่งขัดสมาธิในซุ้มใบไม้มีฐานตั้ง

๒. สามเหลี่ยมหน้าจั่ว เช่น พระแสง ๑๕ องค์ พระแสง ๓๒ องค์

๓. สี่เหลี่ยมจัตุรัส เช่น พระพิมพ์ ๔ องค์ พระแสง ๓๒ องค์

๔. สี่เหลี่ยมผืนผ้า เช่น พระพิมพ์ปางเสด็จดาวดึงส์ ปางประทับยืนแสดงธรรม และปางประทับนั่งแสดงธรรม เป็นต้น

๕. ฐานเหลี่ยมยอดโค้ง เช่น พระพิมพ์นั่งขัดสมาธิบนบัลลังก์ซุ้มไพร์ฐานสูง พระพิมพ์นั่งขัดสมาธิบนบัลลังก์ฐานเตี้ย และพระพิมพ์นั่งขัดสมาธิบนดอกบัวซุ้มไพร์ เป็นต้น

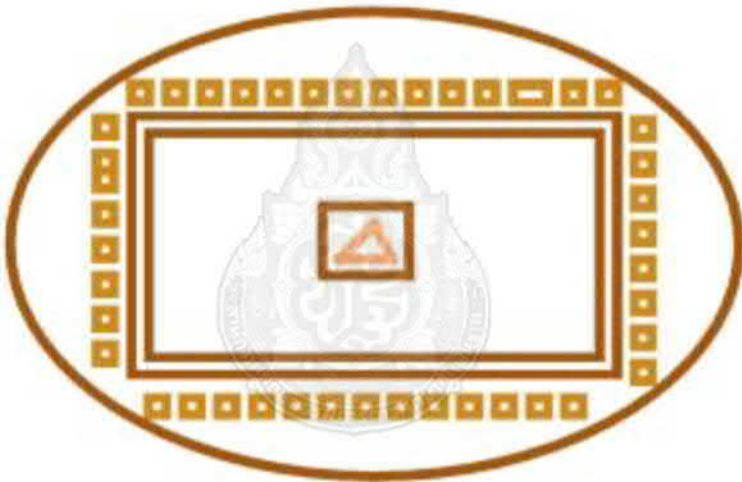
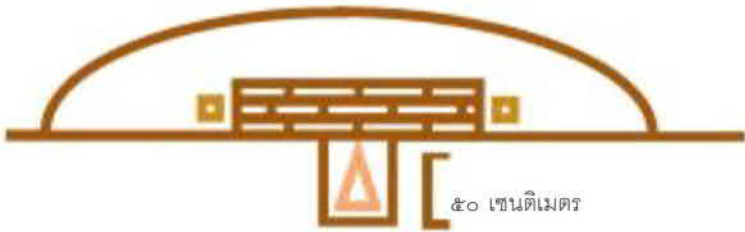
๖. แบบลอยตัวองค์เดียว เช่น พระปางนาคปรก
พระปางลีลา เป็นต้น

แหล่งที่ขุดพบพระพิมพ์ดินเผา มี ๒ แห่ง คือ

๑. บริเวณที่นาของนายทองดี ปะวะภูตา ราษฎรหมู่ที่ ๑ ตำบลนาตุน อำเภอนาตุน จังหวัดมหาสารคาม เป็นบริเวณที่ขุดพบพระบรมสารีริกธาตุและพระพิมพ์ดินเผาที่สำคัญที่สุดในนครจัมปาศรี

สถานที่ขุดพบพระพิมพ์ดินเผาลักษณะสมบูรณ์และไม่สมบูรณ์ประมาณ ๑,๐๐๐ ชิ้น มีที่สมบูรณ์ ๘๘๗ ชิ้น เป็นศิลปะแบบขอมโบราณ และสฤปพระบรมสารีริกธาตุ

- สถูปบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ

- พระพิมพ์ดินเผา

แผนผังเนินดินและตำแหน่งโบราณวัตถุ

๒. บริเวณห้วยบ้านหนองโง้ง ห่างจากตัวบ้านหนองโง้ง ตำบลนาตุน อำเภอนาตุน ไปทางทิศเหนือ เป็นระยะทางประมาณ ๑ กิโลเมตร

บริเวณที่ขุดพบพระพิมพ์ดินเผา ปัจจุบันได้กลายเป็นห้วยบ้านหนองโง้ง

แบบพิมพ์พระพิมพ์ดินเผา

พระปางยมกปาฏิหาริย์ พิมพ์นูนต่ำหรือพิมพ์บาง

พิมพ์พระแผงรูปใบไม้

พระแสงรูปใบไม้ และ
พระแสงรูปสามเหลี่ยม
หน้าจั่ว

พระแสง
แบบสี่เหลี่ยมจัตุรัส
และแบบสี่เหลี่ยมผืนผ้า

พระแผงแบบฐานเหลี่ยมยอดโค้ง

พระปางนาครกพิมพ์กลาง

กุสันตรัตน์

กุสันตรัตน์เป็นปรางค์ที่สร้างขึ้นด้วยแท่งศิลาแลงทรงสี่เหลี่ยมย่อมุมผนังทึบ มีมุขขนาดเล็กต่อยื่นออกมาทางทิศตะวันออก หน้าต่างและประตูเป็นกรอบแกะสลักจากหินทราย โดยทั่วไปไม่มีการแกะสลักลาย มีเพียงเสาข้างขอบประตู พบรอยแกะเป็นลายกลางๆ ไม่มีทับหลังและหน้าบัน

บริเวณทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ขององค์ปรางค์นี้มีแท่งหินศิลาแลงก่อนเป็นอาคารสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดเล็ก โดยอาคารทั้ง ๒ นี้ตั้งอยู่ภายในกำแพงแก้วซึ่งมีประตูทางเข้าหรือโคปุระอยู่ด้านหน้า

นักประวัติศาสตร์และผู้เชี่ยวชาญด้านโบราณคดีลงความเห็นตรงกันว่า ปรางค์คูแห่งนี้คือ **“อโรคยาศาล”** ซึ่งสร้างขึ้นในสมัยของพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ ในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๘ องค์คู่นี้มีขนาดความสูงประมาณ ๑๐ เมตร ส่วนกำแพงมีขนาดความสูงประมาณ ๑.๕ เมตร

จากการขุดแต่งโดยหน่วยศิลปากรที่ ๗ กองโบราณคดี กรมศิลปากร เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๔ พบพระพุทธรูปหินทรายปางนาคปรก ๒ องค์ พระวัชรธรหินทราย ๑ องค์ เป็นฝีมือเชิงช่างศิลปะเขมรแบบบายน มีอายุอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๘ ปัจจุบันโบราณวัตถุทั้ง ๓ นี้ได้รับการเก็บรักษาที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ จังหวัดขอนแก่น

กุ้งสันตรัตน์และบริเวณโดยรอบ

เมื่อวันที่ ๒๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๔ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนินมาทอดพระเนตรกุ้งสันตรัตน์แห่งนี้ นำความปลื้มปิติมาสู่ชาวนาดูนเป็นอย่างยิ่ง

ปัจจุบันกุ้งสันตรัตน์ได้รับการขึ้นทะเบียนให้เป็นโบราณสถานแห่งชาติเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

สำหรับการเดินทางไปยังกุ้งสันตรัตน์นี้สามารถไปได้ตามเส้นทางที่จะไปนมัสการพระธาตุนาดูน แต่หลังจากเลี้ยวเข้าถนนรพช. สายนาดูน-นาเชือก ไปได้ราว ๒ กิโลเมตร จะมีป้ายบอกให้เลี้ยวขวา เข้าไปประมาณ ๒๐๐ เมตรจะถึงโบราณสถานแห่งนี้

พระพุทธรูปปางนาคปรกทำด้วยศิลาทราย

พระพุทธรูปปางนาคปรกทำด้วยศิลาทราย

กุ่มน้อย

ภายในนครจำปาศรียังมีโบราณสถานลักษณะเป็นปรางค์
ขอมขนาดเล็กก่อด้วยศิลาแลง ตั้งอยู่ห่างออกไปทางทิศตะวันออก
ของกุ่มันตรัตน์ประมาณ ๕๐๐ เมตร เรียกกันว่า “กุ่มน้อย”

ลักษณะขององค์ปรางค์หันหน้าสู่ทิศตะวันออก ภายใน
กำแพงที่สูงประมาณ ๑.๘ เมตร มีโคปุระหรือซุ้มประตู ๒ ซุ้ม
ก่อด้วยศิลาแลง แต่อยู่ในสภาพทรุดโทรมมาก

ในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ หน่วยศิลปากรที่ ๗ ได้ทำการขุดแต่ง
โบราณสถานแห่งนี้ พบประติมากรรมพระศิวะพระกรหักทั้งสองข้าง
พระวิษณุซำรุดหลายส่วน และเศียรเทวรูปแกะสลักจากหินทราย
สีเขียว ศิลปะแบบนครวัด ซึ่งปัจจุบันโบราณวัตถุที่ค้นพบได้รับการ
เก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติจังหวัดขอนแก่น

จากลักษณะทางสถาปัตยกรรมและโบราณวัตถุที่พบนี้
ผู้เชี่ยวชาญทางด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดีเชื่อว่า กุ่มน้อย
แห่งนี้คือปราสาทขอมที่สร้างขึ้นให้เป็นศาสนสถานตามความเชื่อ
ในศาสนาฮินดูหรือพราหมณ์ มีอายุอยู่ในราวปลายพุทธศตวรรษที่
๑๗ หรือต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๘

ซากโบราณสถานภู่น้อย

หัตถ์เทพรูปหินทราย

พระศิวะพระกรหักทั้งสองข้าง

เทวรูปที่ชำรุดหลายส่วน

เศียรและกรของเทวรูป

ศาลานางขาว

ศาลานางขาวหรือสำนักนางขาว คนท้องถิ่นเรียกศาลานางซี ตั้งอยู่ใกล้กับกุฏิสันตริตันไปทางทิศเหนือประมาณ ๒๐๐ เมตร มีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า แนวกำแพงแก้วสูงประมาณ ๑ เมตร ปัจจุบันอยู่ในสภาพพังทลายเกือบทั้งหมด

จากการขุดแต่งของหน่วยศิลปากรที่ ๗ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๔ พบศิลาจารึก ๑ หลัก มีขนาดความสูง ๒๑ เซนติเมตร กว้าง ๙ เซนติเมตร และหนา ๔.๕ เซนติเมตร บางส่วนได้ชำรุดหักหายไป

ศิลาจารึกนี้สลักเป็นอักษรขอม ภาษาเขมรโบราณ รวม ๑๕ บรรทัด แต่บรรทัดสุดท้ายเป็นส่วนที่ชำรุดหักหายไป ใจความที่เหลืออยู่ได้กล่าวถึงพระบรมโกศลยบพ ซึ่งหมายถึงพระเจ้าชัยวรมันที่ ๖ ได้โปรดเกล้าฯ ให้ข้าบาทจารึกสุพรรณบัฏนำไปเก็บไว้ในเทวสถาน

ปัจจุบันศิลาจารึกหลักนี้ได้รับการเก็บรักษาอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติจังหวัดขอนแก่น

ซากโบราณสถานศาลนางขาว

ศิลาจารึกมรตัญศรีราชปติวรมัน

ศิลาจารึกมรตัญศรีราชปติวรมันนี้ได้รับการขุดค้นพบที่
ศาลานางขาว

คำจารึก

๑. กํ ลุง สิลา เนะ
๒. นาม กรณ มร
๓. ตาญ ศรีราชปติ ว
๔. รุ มุ ม วุระ กมฺรเตง
๕. อญ ศรีราชปติ ว
๖. รุมม กเสตง ศรีราช
๗. ปติ วรุมม ต วุระปา
๘. ท กมฺร เตง อ
๙. ญ ศรีวิชัย วรุมม
๑๐. เทว เปฺร จาร ต
๑๑. สุวฺรณฺณ ปาตร
๑๒. คิ ปิ โอย จวล
๑๓. ชา ไน กมฺรเต
๑๔. ง ชคต ต เลง
๑๕. -----

คำแปล

ในศิลาจารึกหลักนี้ ชื่อมรตัญศรีราชปติวรมัน พระ
กัมรเตงอัญ ศรีราชปติวรมัน กำเสตง ศรีราชปติ วรมัน ซึ่งพระบาท
กัมรเตงอัญ ศรีชัย วรมันเทวะ โปรดเกล้าฯ ให้จารสุพรรณบัตร
เพื่อนำไปเก็บรักษาไว้ใน กัมรเตงชคต...

โครงการสถาบันวิจัยวลัยรุกขเวช

นอกเหนือจากโบราณสถานภายในนครจำปาศักดิ์ที่แสดงถึงความรุ่งเรืองในอดีตของจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งได้รับอิทธิพลถ่ายร่นมา ในแต่ละยุคสมัยแล้ว ปัจจุบันบริเวณใกล้เคียงกัน มหาวิทยาลัยมหาสารคามได้จัดตั้งสถาบันวิจัยวลัยรุกขเวช เพื่อแสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการของชาวอีสานในแถบถิ่นนี้ อันเป็นประโยชน์ต่อนักเรียน นักศึกษา และประชาชนผู้สนใจ ได้ใช้เป็นแหล่งข้อมูลและสันตนาการไปพร้อมกัน

ป้ายโครงการสถาบันวิจัยวลัยรุกขเวช

สถาบันวิจัยรุกขเวช อำเภอนาาคูน จดัตั้งโดยมหาวิทยาลัย
มหาสารคาม ตั้งอยู่บริเวณด้านตะวันออกของพระธาตุนาคูน
ประกอบด้วยพื้นที่ประมาณ ๕๕๐ ไร่ หน่วยงานนี้ได้เริ่มดำเนินงาน
ในปี พ.ศ. ๒๕๓๔ โดยจัดแสดงการถ่ายทอดทางเทคโนโลยี
เกี่ยวกับชีวิตของคนอีสาน อันเป็นการเชื่อมโยงระหว่างวิทยาศาสตร์
และวัฒนธรรม ภายในสถาบันวิจัยวลัยรุกขเวชประกอบด้วย
หน่วยงานที่รับผิดชอบดำเนินงาน ๓ หน่วย คือ อุทยานลานไผ่
พิพิธภัณฑ์ ธรรมชาติ และพิพิธภัณฑ์ บ้านอีสาน ซึ่งรวมเนื้อที่
ทั้งหมด ๕๔๓ ไร่ ๒ งาน ๒๓ ตารางวา

อุทยานลานไผ่

อุทยานลานไผ่เป็นบริเวณกว้าง อยู่ทางทิศใต้ของพระธาตุนาคน ในอุทยานลานไผ่ประกอบด้วยไผ่นานาชนิดที่ปรากฏในประเทศไทย รวมทั้งไผ่จากนานาประเทศ

ดงไผ่ล้วยรุกขเวช

ไผ่ที่ทางสถาบันวิจัยล้วยรุกขเวชได้นำมาปลูกในพื้นที่อุทยานลานไผ่ ๒๐๐ ไผ่สามารถแบ่งได้เป็นภาคๆ ดังนี้ คือ

ภาคกลาง เช่น

- ตะพด	- เชียงไพร	- ดำขวาน
- สีสูก	- ตงกลาง	- ตงดำ
- ลำมะกอก	- ตาดำ	- นวล
- รากซาง	- กาบแดง	- คั่นร่ม

ลานไม้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของผู้ที่มาเที่ยวชม

ภาคอีสาน เช่น

- ใจด	- ไม้บ้าน	- ไม้บง
- เพ็ก	- ไร่	- ไม้ไร่กาฬสินธุ์
- ไม้หนาม	- ไม้ปล้องยาว	- รวกดำ

ภาคเหนือ เช่น

- ไม้หวาซื่อ	- ไม้เปาะหวา	- หว่าปอ
- หว่าท่าเล	- ไม้สอด	- ไม้หวกกล้วย

ภาคใต้ เช่น

- ไม้ผาก	- ไม้เนาะ

สถานวิจัยพันธุ์พืชวลัยรุกขเวช

พันธุ์พืชวิจัยในโครงการสถาบันวิจัยวลัยรุกขเวช

พิพิธภัณฑ ์ธรรมชาติ

บริเวณพิพิธภัณฑ ์ธรรมชาติได้จัดแสดงความรู้และจัดทำสื่อในด้านการอนุรักษ์เกี่ยวกับสภาพธรรมชาติของภาคอีสาน เช่น ดิน พันธุ์ไม้อีสานประเภทต่างๆ การจัดแสดงธรรมชาติอีสานดังกล่าวได้ดำเนินการในอาคารหลังใหม่ นอกจากนี้ยังมีโรงฝึกอบรมและเรือนเพาะชำกล้าไม้

พิพิธภัณฑ ์ธรรมชาติ

พิพิธภัณฑ ์ธรรมชาติอยู่ทางด้านทิศใต้ขององค์พระธาตุ

พิพิธภัณฑ์ บ้านอีสาน

พิพิธภัณฑ์ บ้านอีสานเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลและจัดแสดงชีวิตความเป็นอยู่ รวมทั้งแสดงการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาของชาวอีสาน โดยอาศัยข้าวและน้ำเป็นเครื่องอธิบาย โดยแบ่งบริเวณต่างๆ คือ หมู่บ้านอีสาน โรงเรียน แปรนาข้าว และโรงแสดงกลางแจ้ง

ส่วนสำคัญที่จัดแสดงชีวิตความเป็นอยู่และการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากภูมิหลังของชาวอีสาน คือ หมู่บ้านอีสาน ซึ่งประกอบด้วยบ้านอีสานรูปแบบเดิมจากชุมชนต่างๆ ในภาคอีสาน ภายในบ้านแต่ละหลังได้จัดแสดงเครื่องใช้ ตลอดจนการผลิตสิ่งของของชาวอีสาน โดยเกี่ยวข้องกับพืชชนิดต่างๆ เช่น ข้าว ฝ้าย หม่อน สมุนไพร หวานไผ่ และไม้ที่ใช้เป็นสีย้อม รวมทั้งไม้ที่ใช้ประกอบเครื่องดนตรี

พิพิธภัณฑ์ บ้านอีสาน

เรือนผู้ใหญ่นบ้านเป็นเรือนที่จัดแสดงเกี่ยวกับการปกครองชุมชนของคนอีสาน

เรือนใหญ่ชาววนาอีสานเป็นเรือนที่จัดแสดงเครื่องมือเครื่องใช้ในครัวเรือนของคนอีสานในอดีต

เรือนประมงเป็นเรือนที่จัดแสดง
เครื่องมือเครื่องใช้ในการประมงของคนอีสาน

เรือนผ้าทอเป็นเรือนที่จัดแสดง
กรรมวิธีในการทอผ้าและผ้าชนิดต่างๆ

เรือนผู้ไทเป็นเรือนที่จัดแสดง
นิทรรศการเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ของคนผู้ไท

เรือนหมอยาเป็นเรือนที่จัดแสดงเครื่องมือทางการแพทย์
ยาสมุนไพร ยาแผนโบราณ และขั้นตอนกรรมวิธีในการทำ

ภาคผนวก

อีสานในยุคดึกดำบรรพ์

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือที่เรียกกันติดปากว่า “ภาคอีสาน” ในปัจจุบันได้มีการคำนวณพื้นที่ที่เป็น ๑ ใน ๓ ของประเทศ นับว่าเป็นภาคที่มีเนื้อที่มากที่สุดในประเทศไทย

อีสานถือเป็นดินแดนที่แห้งแล้ง ทำให้คุณภาพชีวิตของประชากรไม่ราบรื่นเหมือนคนไทยในภาคอื่น หรืออาจกล่าวได้ว่า “คนอีสาน” มีฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่าภาคอื่น

ความแห้งแล้งที่คนอีสานถือเป็นอุปสรรคสำคัญในการดำเนินชีวิต เนื่องจากไม่สามารถพึ่งพิงที่ดินเพื่อการเกษตรกรรมได้ดีเท่าที่ควรนั้น ถึงเวลานี้กำลังจะกลายเป็นอดีตไปแล้ว โดยมีผลมาจากการสำรวจทางด้านภูมิศาสตร์และการขุดค้นเกี่ยวกับธรณีวิทยา ของกรมทรัพยากรธรณี ซึ่งได้พบหลักฐานการอยู่อาศัยของสัตว์โลกล้านปีอย่างไดโนเสาร์จนเป็นข่าวฮือฮาไปทั่วโลก

การค้นพบฟอสซิลซากไดโนเสาร์ที่กระจายอยู่หลายจังหวัดทั่วภาคอีสาน ทำให้เรารู้ว่าดินแดนแห่งนี้เคยมีความอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรธรรมชาติมาก่อน แต่อาจเกิดการเปลี่ยนแปลงของเปลือกโลก ระดับอุณหภูมิ และอีกหลายปัจจัย จนความอุดมสมบูรณ์ถูกฝังกลบอยู่ใต้พื้นดิน ปล่อยให้แร่ธาตุและความร้อนด้านล่างขึ้นมาปิดทับด้านบน

ไม่นานมานี้ก็ได้มีการสำรวจพบว่าภายใต้พื้นดินที่แห้งแล้งนี้ได้กลายเป็นแหล่งน้ำมันดิบ ซึ่งเกิดขึ้นจากปัจจัยข้างต้น คือ

การทับถมของสิ่งมีชีวิตในอดีตนับล้าน ๆ ปี หรืออย่างที่มีการประเมินซากฟอสซิลว่ามีอายุถึง ๑๐๐-๑๔๐ ล้านปีที่แล้ว

ระยะเวลาที่นานอย่างนั้น เมื่อมาถึงวันนี้จึงทำให้ดินแดนที่แห้งแล้งเริ่มกลับมามีชีวิตชีวาอีกครั้ง ประจวบเหมาะกับการค้นพบฟอสซิล ผู้คนจากทั่วโลกจึงหลั่งไหลมาเยือนอิสาน ส่งผลให้เกิดการกระจายสะพัดของเม็ดเงิน นับเป็นผลพลอยได้ที่ดีอยู่ไม่น้อย

ข้อความข้างต้นที่กล่าวนี้เป็นเพียงหลักฐานความเป็นจริง ซึ่งเป็นที่รู้จักกันอยู่ทั่วไปแล้ว แต่หลักฐานและข้อมูลทั้งหลายที่ยังคงอยู่ได้ยืนยันให้เห็นไปถึงวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิตที่เคยปรากฏอยู่บนดินแดนนี้ จนกลายเป็นดินแดนที่ไม่เคยห่างร้างไปจากสิ่งมีชีวิต นับเนื่องมาจากผู้คนสมัยมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์ที่มีการค้นพบเครื่องมือหิน เครื่องปั้นภาชนะดินเผา อาวุธ และอื่นๆ อีกมากมาย รวมเวลากว่า ๕,๐๐๐ ปีที่ผ่านมา จนเข้าสู่ยุคอารยธรรมของสังคมเมือง

ดินแดนแห่งอารยธรรมโบราณ

พื้นที่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือส่วนใหญ่เป็นดินแดนที่มีความเจริญมาอย่างต่อเนื่อง นับจากอารยธรรมโบราณที่แผ่ขยายผ่านเข้ามาจากการเดินทางไปมาหาสู่ทางด้านการค้ากันเป็นหลัก เช่น อารยธรรมอินเดีย และพัฒนาไปสู่การแลกเปลี่ยนความรู้ในแขนงต่างๆ โดยเฉพาะคตินิยมด้านความเชื่อในพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์รวมไปถึงวิทยาการที่มีพัฒนาการขึ้นตามลำดับขั้น

ทั้งหลักฐานและข้อมูลทางประวัติศาสตร์บอกให้เรารู้ว่า นับแต่อดีตอย่างน้อย ๒ ห้วงเวลา ได้ปรากฏเค้ารอยของวัฒนธรรมเก่าแก่ครอบคลุมอยู่ในดินแดนแห่งนี้ คือวัฒนธรรมทวารวดีที่รุ่งเรืองอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๕ และวัฒนธรรมอิทธิพลเขมร นับตั้งแต่ช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๕ เป็นต้นมา จนถึงแก่กาลเสื่อมถอยในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๘ อันเป็นสมัยของพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗

จากนั้นมาอีสานก็มีบทบาทเป็นเพียงเมืองหรือชุมชนขนาดเล็กย่อยที่อยู่ภายใต้การควบคุมของอาณาจักรต่างๆ ตั้งแต่สมัยสุโขทัย ลพบุรี อยุธยา ธนบุรี จนถึงรัตนโกสินทร์

โดยเหตุนี้จึงปรากฏร่องรอยของอารยธรรมโบราณทับซ้อนอยู่ในดินแดนนี้มากมาย จนนักวิชาการด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดีทั่วโลกต่างหันมาให้ความสนใจ เดินทางเข้ามาพิสูจน์กันอย่างต่อเนื่อง

แหล่งโบราณคดีรอบมหาสารคาม

นครจำปาศรีเป็นจุดหนึ่ง que แสดงถึง ความรุ่งเรือง ในอดีต ปัจจุบันเป็นเมืองเก่าแก่ ตั้งอยู่ในจังหวัดมหาสารคาม จังหวัดด้านล่างของอีสานตอนบน ล้อมรอบด้วยเมืองโบราณในทุกจังหวัดที่ติดต่อกันคือ ทิศเหนือจรดกาฬสินธุ์ ทิศใต้จรดบุรีรัมย์และสุรินทร์ ทิศตะวันออกจรดร้อยเอ็ด และทิศตะวันตกจรดขอนแก่น ทุกเมืองที่อยู่รายรอบมหาสารคามล้วนมีหลักฐานทางโบราณคดีที่เป็นโบราณสถานและโบราณวัตถุสำคัญมากมาย

แหล่งโบราณคดีใหญ่ๆ และมีความสำคัญที่อยู่รายรอบนครจำปาศรีในจังหวัดมหาสารคาม มีอยู่ไม่น้อยกว่า ๑๘ แห่ง อาทิ แหล่งโบราณคดีชุมชนฟ้าแดดสงยาง ที่บ้านเสมา ตำบลหนองแปน อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ แหล่งโบราณคดีปราสาทพนมรุ้ง ที่บ้านตาเป็ก ตำบลตาเป็ก อำเภอประโคนชัย และปราสาทเมืองต่ำ ที่บ้านโคกเมือง ตำบลจระเข้มาก อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

ที่จังหวัดสุรินทร์มีแหล่งโบราณคดีที่สำคัญ ๘ แห่ง คือ ปราสาทศรีขรภูมิ ที่ตำบลบ้านระแงง อำเภอศรีขรภูมิ ปราสาทเมืองที่ตำบลเมืองที่ ในเขตอำเภอเมืองสุรินทร์ ปราสาทยายเหงาหรือปราสาทยายเง่า ที่ตำบลสังขะ ปราสาทภูมิโปน ที่บ้านภูมิโปน ตำบลดม อำเภอสังขะ ปราสาทบ้านพลวง ที่บ้านพลวง ตำบลก้งแอน อำเภอปราสาท ปราสาทตาเมือน ปราสาทตาเมือนโต๊ด

และปราสาทตาเมือนธม ที่บ้านหนองคันนา ตำบลตาเมียง
อำเภอทาบเชิง

ที่จังหวัดร้อยเอ็ดมีอยู่ด้วยกัน ๑ แห่งคือแหล่งโบราณคดี
กู่नाสิงห์ ที่ตำบลกู่नाสิงห์ อำเภอเกษตรวิสัย ส่วนจังหวัด
ขอนแก่น มี ๔ แห่ง คือ แหล่งโบราณคดีชุมชนดงเมืองแอม ที่บ้าน
ดงเมืองแอม ตำบลบ้านโคก อำเภอเขาสวนกวาง แหล่งโบราณคดี
พระธาตุขามแก่น ที่บ้านขาม ตำบลเปือยน้อย อำเภอน้ำพอง
แหล่งโบราณคดีโนนนกทา ที่บ้านนาดี ตำบลบ้านขาม อำเภอภูเวียง

เหล่านี้เป็นแหล่งโบราณคดีส่วนหนึ่งของภาคตะวันออกเฉียงเหนือและในจำนวนนี้ยังไม่รวมแหล่งโบราณคดีที่กระจัดกระจาย
ซึ่งยังสำรวจไม่เสร็จสิ้นและยังไม่สามารถทำการสำรวจได้ทั่วถึง
รวมถึงบางแห่งที่เสื่อมสลายถล่มลงมากลายเป็นพื้นราบจนยากต่อ
การพิสูจน์อีกนับพันแห่ง

บรรณานุกรม

บวร สุวรรณธาดา และคณะ. พระธาตุนาดูนพุทธมณ ลือसान.

มหาสารคาม : อภิชาติการพิมพ์, ๒๕๒๘.

พลูลวง, น. ณ ปากน้ำ. รอยอดีต. พระนคร : สำนักพิมพ์
โอเดียนสโตร, ๒๕๑๐.

วีรพงษ์ สิงห์บัญชา และคณะ. พระธาตุนาดูนพุทธมณ ลือसान
นครจัมปาศรี. มหาสารคาม : อภิชาติการพิมพ์, ๒๕๓๙.

ศิริ ผาสุก. สุรินทร์ มรดกโลกทางวัฒนธรรมในประเทศไทย.
กรุงเทพมหานคร : เอส แอนด์ จี กราฟฟิค, ๒๕๓๖.

ศิลปากร, กรม. แหล่งท่องเที่ยวอีสานตอนบน. กรุงเทพมหานคร :
โอ เอส พรินติ้งเฮาส์, ๒๕๓๔.

สุวิทย์ พลสาย และคณะ. พระธาตุนาดูน ๓๔. มหาสารคาม :
อภิชาติการพิมพ์, ๒๕๓๕.

คณะผู้จัดทำ

๑. นายณัฐพงษ์ บุญเพชร
๒. นายศุภวัตร อะโน

อาจารย์ที่ปรึกษา

นายวัฒนसार ปานเพชร

คณะกรรมการตรวจพิจารณาและบรรณาธิการกิจ

๑. นายสุนันท์ จงจิตต์ ผู้อำนวยการโรงเรียนวาปีปทุม
๒. นายสม ห่ออวดร ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายปกครอง
๓. นางสุมาลย์ สุธมณี ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายธุรการ
๔. นายสุรเชษฐ์ ช่างถม ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ
๕. นายสำราญ จันทะคาม ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายบริการ
๖. นายชาติชาย สุวรรณพันธุ์ อาจารย์ ๒ ระดับ ๗
๗. นายธีรวัชร ประนัดสุดจำ อาจารย์ ๒ ระดับ ๗
๘. นายพินิจ ทบด้าน อาจารย์ ๒ ระดับ ๗
๙. นายประสาท สิงห์ธนะ อาจารย์ ๒ ระดับ ๖
๑๐. นางจิราพร ทบด้าน อาจารย์ ๒ ระดับ ๗
๑๑. นางกาญจนา สอนประดิษฐ์ อาจารย์ ๒ ระดับ ๗
๑๒. นายไพโรจน์ ดงเรืองศรี ศึกษานิเทศน์ ระดับ ๗
๑๓. นายวัฒนसार ปานเพชร เลขานุการ

คณะบรรณาธิการชั้นสุดท้าย

ที่ปรึกษา

๑. นางเกษมา วรวรรณ ณ อยู่ธยา
๒. นายสมาน ชาดิยานนท์
๓. นางสาวเอิบบุญ สุทธิประภา

คณะบรรณาธิการ

๑. นายมะเดื่อ เสมอ
๒. นายศุภกิจ นิมมานนรเทพ
๓. นางจงจิต นิมมานนรเทพ
๔. นายมานพ ถนอมศรี
๕. นายผดุง พรหมมูล
๖. นายศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์
๗. นายถวิล เปลี่ยนศิริ
๘. นายพลาดิศย์ สิทธิธัญกิจ
๙. นางวิภา ตันกุลพงษ์
๑๐. นายวิญญู บุณยงค์
๑๑. นายสัญญาลักษณ์ เนียมถนอม
๑๒. นางสาวพรวดี พรเพ็ญพัฒน์
๑๓. นางสาวนันดา แก้วสุวรรณ

๑๔. นางสาวจำเนียม อินยา
๑๕. นางแดงด้อย บุญยงค์
๑๖. นางสาวอารยา พันธินากุล
๑๗. นางสาวชไมพร พรเพ็ญพิพัฒน์
๑๘. นายวินัย รอดจ่าย
๑๙. นางปราณี ปราบริปู
๒๐. นางวันเพ็ญ สุทธากาศ
๒๑. นางสาวกัญญา งามบรรจง
๒๒. นางวรรณิ์ จันทศิริ
๒๓. นางสุทิน ทองใส
๒๔. นางสาวระเปียบ กิติมากุลนเรศ
๒๕. นายณรงค์ แก้วสว่าง
๒๖. นายพินิจ สุขะสันต์
๒๗. นายอุทัย ไชยกลาง
๒๘. นางสาวเจษฎา กิตติสุนทร

บรรณาธิการ

นายวิญญู บุญยงค์

วิทยากรให้ความรู้ ในการประชุมปฏิบัติการ

๑. นายวินัย รอดจ่าย
๒. นายมานพ ถนอมศรี
๓. นายถวัลย์ มาศจรัส
๔. นายสามารถ จันทร์สุรย์
๕. นายครรชิต มนูญผล
๖. นายสุวัฒน์ ทองหอม
๗. นางสาวสมพร จารุณี
๘. นางสุกัญญา งามบรรจง
๙. นางบุญสม น้ำเจริญ
๑๐. นายพินิจ สุขะสันต์
๑๑. นายอุทัย ไชยกลาง

คณะผู้จัดทำ

นายวัฒนสาร ปานเพชร
อาจารย์ที่ปรึกษา

นายณัฐพงษ์ บุญเพชร

นายศุภวัตร อะโน

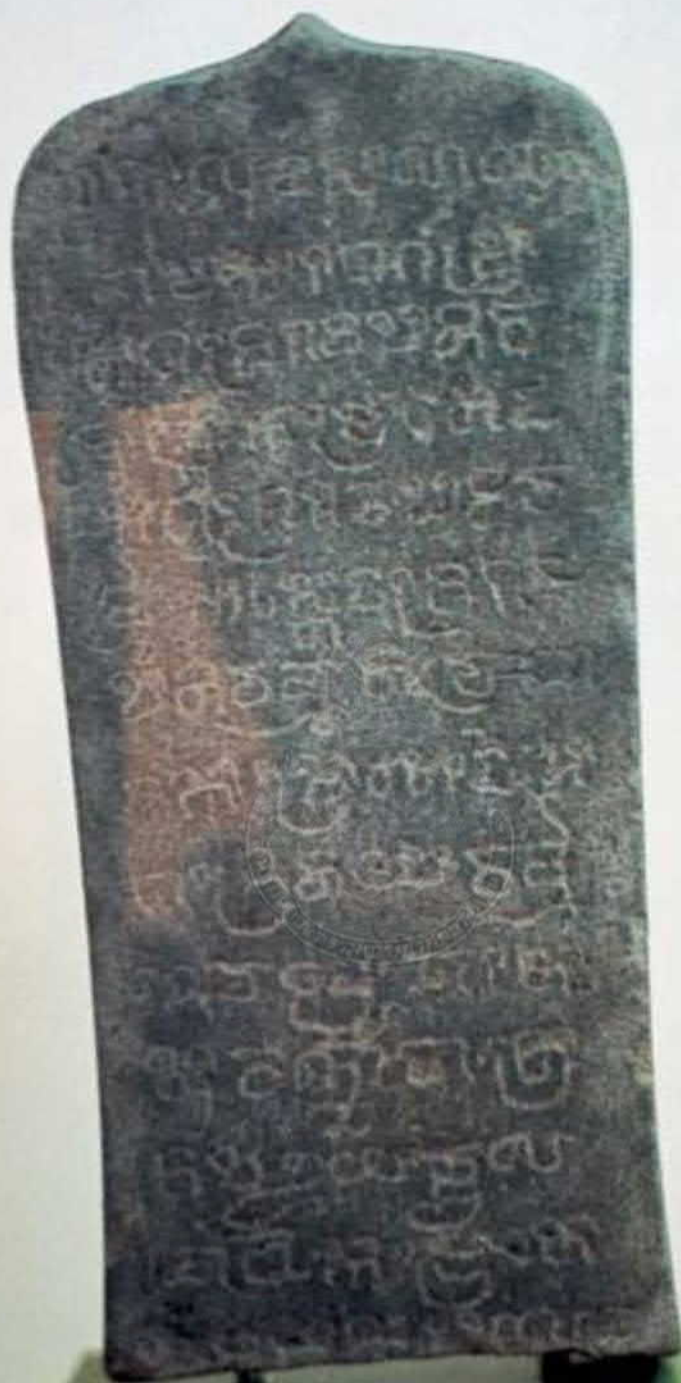
ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ
เรื่อง อนุญาตให้ใช้หนังสือในโรงเรียน

ด้วยกรมวิชาการได้จัดทำหนังสืออ่านเพิ่มเติมตามความต้องการของท้องถิ่น เรื่อง นครจัมปาศรี ระดับมัธยมศึกษา เพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอนกลุ่มวิชาสังคมศึกษา ชั้น กระทรวงศึกษาธิการได้พิจารณาแล้ว อนุญาตให้ใช้หนังสือนี้ในโรงเรียนได้

ประกาศ ณ วันที่ ๒๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๔

(นายอรรุณ จันทวานิช)

รองปลัดกระทรวง ปฏิบัติราชการแทน
ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

หนังสืออ่านเพิ่มเติมตามความต้องการของท้องถิ่น

ที่นักเรียนจัดทำชุดนี้ จำนวน ๑๐ เล่ม

